

Radosław Mazur

Uniwersytet Szczeciński, Szczecin | Instytut Nauk Teologicznych
ORCID: 0000-0001-8240-7792, e-mail: radoslaw.mazur@usz.edu.pl

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ „DEKALOG. REFLEKSJA TEOLOGICZNA W 30. ROCZNICĘ OBECNOŚCI PAPIEŻA ŚW. JANA PAWŁA II W KOSZALINIE”, KOSZALIN, 27 MAJA 2021 ROKU

1 czerwca 1991 roku w Koszalinie rozpoczęła się IV pielgrzymka papieża Polaka do Ojczyzny. Wielu komentatorów podkreśla, że była to ważna i trudna wizyta, pierwsza po upadku komunizmu w Polsce, tematycznie skupiona wokół przykazań Dekalogu oraz przykazania miłości. Do tej pielgrzymki, a zwłaszcza do jej pierwszego akordu, związanego z obecnością w Koszalinie, odwołali się organizatorzy konferencji naukowej zorganizowanej w 30-lecie tamtego wydarzenia: ks. prof. Janusz Bujak, kierownik Katedry Teologii Systematycznej Instytutu Nauk Teologicznych Uniwersytetu Szczecińskiego oraz ks. dr Radosław Mazur, adiunkt w Katedrze Teologii Praktycznej tegoż Instytutu, którzy przygotowując konferencję, założyli zarówno przypomnienie wydarzeń i treści sprzed 30 lat, jak i refleksję nad ich aktualnością w obecnej rzeczywistości. Ze względu na ograniczenia związane z pandemią konferencja odbyła się w trybie zdalnym. Prelegenci korzystali z platformy Google Meet, natomiast uczestnikom zaproponowano zarówno możliwość śledzenia wystąpień, jak i zadawania pytań poprzez platformę YouTube¹.

W tematykę konferencji wprowadził biskup diecezjalny koszalińsko-kołobrzeski Edward Dajczak. Zauważył, jak istotne było wydarzenie związane z obecnością Jana Pawła II na terenie młodej wówczas jeszcze diecezji (powstała w 1972 r.), a także jak ważna była poruszana przez papieża tematyka skupiona na pierwszym przykazaniu, ale

1 „Dekalog – Refleksja teologiczna w 30. rocznicę obecności papieża św. Jana Pawła II w Koszalinie”, dostęp 4.09.2021, <https://www.youtube.com/watch?v=wcMCEBexrgo&t=14502s>.

i wprowadzająca do całości Dekalogu. Konferencja, według biskupa, jest odpowiedzią na prośbę Jana Pawła II z 1991 roku, aby troszczyć się o to kruche naczynie, którym jest w sercu człowieka i społeczeństwa Dekalog, chronić i sklejać je w razie potrzeby.

Konferencja podzielona była na 3 sesje. W pierwszej z nich, prowadzonej przez ks. prof. Janusza Bujaka, skupiła się na refleksji dotyczącej tematów obecnych w papieskich katechezach z Koszalina. Pierwszy z prelegentów – ks. prof. Dariusz Kowalczyk SJ z Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie – podjął temat: „*Nie będziesz miał bogów cudzych przede Mną*”, czyli *postawić Boga w centrum. Jan Paweł II o pierwszym przykazaniu Dekalogu*. W swoim wystąpieniu zaznaczył, że pierwsze przykazanie warunkuje wszystkie inne, jest ono przykazaniem fundamentalnym. Istotnym kluczem interpretacyjnym Dekalogu zaproponowanym przez papieża przed 30 latami jest wolność, a problemy z respektowaniem Bożego Prawa są często następstwem błędnego rozumienia wolności. Aby postawić Boga w centrum, zauważył prelegent, trzeba odpowiedzieć na pytanie: kim On jest? Pierwsze przykazanie zaprasza do poszukiwania odpowiedzi na powyższe pytanie. Szukając odpowiedzi, dotykamy prawdy o Bogu, który objawia się w Trójcy Świętej, ale także w prawdziwym pięknie. Pierwsze przykazanie to zatem również wezwanie do rozwijania prawdziwej kultury, odkrywającej piękno Boga, a nie złudne piękno idoli. Przyjęcie pierwszego przykazania to ustawienie Boga w centrum wszystkiego, a zatem akceptacja faktu, że człowiek nie jest bogiem. Bez uznania powyższej perspektywy nie ma również prawdziwego humanizmu, a fałszywy humanizm niezmiennie nawiązuje do pierwszego kuszenia i stawiania człowieka w miejsce Boga. Trzeba ciągle wracać do ostatnich słów z koszalińskiej homilii, ponieważ dzisiaj jeszcze wyraźniej widać, że to właśnie od zachowywania Dekalogu zależą losy człowieka i całych społeczeństw.

Drugim z prelegentów był ks. prof. Jarosław Merecki SDS, filozof z Papieskiego Instytutu Jana Pawła II dla Studiów nad Małżeństwem i Rodziną w Rzymie, który podjął temat: „*Nie będziesz miał bogów cudzych przede Mną*”, czyli *prawda jako problem polityczny*. Prelegent na początku swojego wystąpienia postawił pytanie o podstawę zasad społecznych, czy nie muszą mieć one jakiejś wartości nadrzędnej, takiej jak prawda, czy właśnie Dekalog. Przyjęcie Dekalogu nie jest próbą tworzenia państwa teokratycznego, ale postulatem uznania podstawowych praw i wartości poprzedzających procedury i zasady regulujące funkcjonowanie wspólnot. Niezgoda na przyjęcie takich nadrzędnych zasad nieuchronnie prowadzi do relatywizmu i uczynienia wszystkiego przedmiotem konsensusu, można w takiej sytuacji mówić o „człowieku z demokratyczną duszą”. Do funkcjonowania we wspólnocie, które oparte jest na niezmiennych wartościach przygotowują: rodzina, szkoła (uniwersytet) oraz Kościół. Dopóki istnieją i funkcjonują te w istocie niedemokratyczne instytucje, może dobrze funkcjonować demokracja.

Kolejnym prelegentem był bp prof. Henryk Wejman z Uniwersytetu Szczecińskiego, który w swoim wystąpieniu zatytułowanym: *Seminarium duchowne jako miejsce i sposób formacji kleryków do posługi kapłańskiej w diecezji. Studium analityczne treści przemówienia Jana Pawła II wygłoszonego podczas poświęcenia WSD w Koszalinie*, odwołał się, zgodnie z tytułem, do słów papieża wygłoszonych podczas poświęcenia koszaliń-

skiego seminarium, które miało miejsce również 1 czerwca 1991 roku. Prelegent wskazał na wewnętrzną więź koszalińskiego przemówienia i wydanej rok później adhortacji *Pastores dabo vobis*. Dokument ten rozwija bowiem i doprecyzowuje podjęte w Koszalinie wątki, zwłaszcza dotyczące funkcjonowania seminarium duchownego. Odkryć tam można cztery wymiary funkcjonowania seminarium jako domu; dom studiów, dom pracy nad sobą, dom modlitwy oraz dom ćwiczenia w życiu wspólnotowym. W odniesieniu do tych czterech wymiarów papież zalecał, aby klerycy byli mocni umysłem, mocni duchem, mocni modlitwą oraz kochający Boga i bliźnich. Prelegent podkreślił również współczesną aktualność wskazań zawartych w przemówieniu Jana Pawła II.

Podczas drugiej sesji, poprowadzonej przez ks. dr. Radosława Mazura, rozszerzono zakres podejmowanych zagadnień do tematyki całego Dekalogu i jego roli we współczesnej teologii, w społeczeństwie i kulturze. Pierwszym prelegentem tej sesji był ks. prof. Tadeusz Lewicki SDB z Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie z wykładem *Pryncypia chrześcijańskiej komunikacji w nauczaniu Jana Pawła II: świadectwo i communio*. Prelegent zauważył na początku, że długi pontyfikat Jana Pawła II, a zarazem rewolucja komunikacyjna, która przypada na ostatnie dziesięciolecie, sprawiły, że myśl Jana Pawła II na określony temat ewoluowała i podlegała kontekstualizacji. Na początku pontyfikatu papieża Polaka sieć należała do nielicznych, dzisiaj nieliczni nie należą do sieci. Podstawową zasadą chrześcijańskiej komunikacji jest myśl, że jest ona niemożliwa, jeśli nie żyje się w prawdziwej komunii. Sposobem na dzielenie się papieża myślami na temat komunikacji były: coroczne orędzia na Dzień Środków Masowego Przekazu, przemyślany i spójny program duszpasterski ukierunkowany na komunikację. Komunikacja Jana Pawła II była owocem Jego „gęstości słowa”, szacunku dla niego, celebrowania go. Podstawą komunikacji wewnątrzkościelnej i tej na zewnątrz jest życie misją Kościoła, współpraca z profesjonalistami, a także uznanie prawdy, że w jej centrum jest osoba Chrystusa. W ostatniej części przedłożenia prelegent przypomniał podstawowe zasady komunikacji chrześcijańskiej.

Drugim z prelegentów drugiej sesji był o. prof. Jarosław Kupczak OP z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, z wykładem: *Jak skleić podzieloną Polskę? Wskazówki Jana Pawła II*. W swoim wystąpieniu autor zastanawiał się, na ile wskazania, które można odnieść do postawionego w temacie pytania znajdziemy w tekstach z IV pielgrzymki papieża do Polski. Był to bowiem czas, kiedy w pewien sposób rozplynął się miraż jedności Polaków, po transformacji coraz bardziej zaczęły ujawniać się różnice nawet między ludźmi skupionymi wcześniej w tych samych obozach. Istnieje pewna analogia do sytuacji społecznej w czasach papieskiej pielgrzymki i czasach obecnych. Nadzieją na porozumienie jest przekazywana przez Jana Pawła II personalistyczna, a nie deterministyczna, wizja historii. Również Dekalog został ukazany przez papieża Polaka jako podstawa porozumienia i budowania dojrzałej, odpowiedzialnej demokracji.

W ostatnim z wykładów drugiej sekcji ks. prof. Janusz Bujak poruszył temat: *Relacja między prawem Dekalogu a wolnością w myśli Jana Pawła II*. Prelegent przypomniał, że papież wielokrotnie podkreślał związek Dekalogu z wolnością, jego wyzwalający charakter, a także jego zgodność z naturą człowieka. Istotna jest różnica między kultem wol-

ności a kulturą wolności. W tę drugą wpisuje się optyka Dekalogu i to ona prowadzi do miłości. Alternatywą są wypaczenia wolności, takie jak wolność od opresji i przymusu, indeterminizm, determinizm oraz rozerwanie związku pomiędzy wolnością a prawdą. Dzisiaj wolność sama potrzebuje wyzwolenia, a dokładnie przyjęcia tej wolności, którą jest Chrystus. Troska o kulturę wolności jest według księdza profesora jeszcze ciągle nieodrobioną lekcją po papieskiej pielgrzymce sprzed 30 lat.

Trzeciej sesji przewodził ponownie ks. prof. Janusz Bujak. Skupiono się w niej głównie na katechetycznych wątkach nauczania papieskiego z 1991 roku i jego aktualności. Pierwsze z przedłożeń, autorstwa ks. dr. Radosława Mazura, dotyczyło współczesnych form bałwochwalstwa (taki też nosiło tytuł). Bałwochwalstwo to jedno z głównych wykroczeń przeciwko pierwszemu przykazaniu, któremu poświęcona była papieska homilia w Koszalinie. Patrząc szerzej, bałwochwalstwo jest wykroczeniem przeciwko całemu Dekalogowi, ponieważ jest wykroczeniem przeciwko Bogu. Pokusa bałwochwalstwa jest niezmiennie groźna i aktualnie obecna w życiu ludzi. Bałwochwalstwo może mieć formy ponadczasowe, odradzające się co jakiś czas, niekiedy nieco ewoluujące, ale przybiera również formy charakterystyczne dla danej epoki. Współcześnie związane są one np. z szeroko rozwijającą się kulturą cyfrową, która przybiera nieraz wręcz formy quasi-religijne. Najbardziej popularnym współczesnym „złotym cielcem” zdaje się być dzisiaj smartfon. Inną z pokus współczesnego człowieka jest skrajny indywidualizm, który sprawia, że człowiek chce widzieć Boga w sobie. Wspomniane zjawiska stanowią również wyzwanie katechetyczne i formacyjne wobec dzieci i młodzieży. Nadzieją na przywrócenie właściwego porządku w życiu katechizowanych są chociażby dobrze przeprowadzone procesy interioryzacji, absolutyzacji oraz socjalizacji, istotowo związane z katechezą młodzieży. Niezbędna jest również właściwie prowadzona edukacja medialna, będąca okazją do korelacji wiedzy z różnych przedmiotów i dziedzin wiedzy, włączając w to edukację religijną.

Drugi referat, autorstwa dr Anety Rayzacher-Majewskiej z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, nosił tytuł *Serce otwarte na Boga i ludzi. Przykazanie miłości w nauczaniu Jana Pawła II – perspektywa katechetyczna*. Przykazanie miłości jest „sercem przykazań”, ponieważ miłość jest motywacją do zachowywania przykazań. Dwuaspektowość przykazania miłości – do Boga i do bliźniego – odpowiada dwóm tablicom Dekalogu. Miłość Boga warunkuje miłość drugiego człowieka i samego siebie. Perspektywa ta obecna jest na lekcjach religii na wszystkich etapach edukacyjnych, poczynając od przedszkoli, co zauważyła autorka, analizując zapisy nowej *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Przykazanie to jest również obecne w każdym z zadań katechezy. Jan Paweł II nie tylko ukazywał przykazanie miłości jako „serce przykazań”, ale sam dał przykład osoby o sercu otwartym na Boga i ludzi.

Ostatnim referatem trzeciej sesji, ale i całej konferencji, było wystąpienie ks. dr. hab. Adama Bielinowicza z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie zatytułowane: *Czy internauci potrzebują Dekalogu?* Autor odniósł wskazania Dekalogu do przestrzeni wirtualnej, która odgrywa w życiu współczesnych ludzi, zwłaszcza młodych, coraz większe znaczenie. Pytanie zawarte w tytule, choć wydaje się retoryczne, jednak

nie prowadzi, w szczególności w przekonaniu internautów, do jednoznacznej odpowiedzi. Internet jawi się bowiem jako przestrzeń absolutnej wolności. Przykazania mają jednak pomóc w ocaleniu wolności, również w przestrzeni wirtualnej, a grzech, również ten popełniany w Internecie, zniewala człowieka. Świat wirtualny, podobnie jak realny, musi opierać się na zasadach i regułach, zresztą widać tu pewien progres świadomości i praktyk. W kształtowaniu etycznego korzystania ze świata wirtualnego nie do przecenienia jest rola tradycyjnych środowisk wychowawczych, ale także mediów, również wirtualnych, a więc przykładu influencerów czy prowadzących rozmaite vlogi, kanały czy strony internetowe. Jest to także zadanie dla nauczycieli religii. Autor zanalizował obowiązujące dokumenty katechetyczne pod kątem obecności treści związanych z VIII przykazaniem Dekalogu, które stało się przedmiotem papieskiej katechezy w Olsztynie. Zagadnienia te obecne są w dokumentach, jednak rzadko wychowanie do prawdomówności skorelowane jest z treściami dotyczącymi obecności w świecie wirtualnym.

Poruszane w czasie konferencji zagadnienia i tematy ukazały, jak aktualne, szerokie i nieustannie wymagające refleksji są kwestie poruszane przez Jana Pawła II podczas czwartej pielgrzymki, która rozpoczęła się w Koszalinie 1 czerwca 1991 roku i poświęcona była Dekalogowi. Pewną kontynuacją poruszanych w czasie konferencji kwestii i tematów jest również publikacja: *Dziesięć słów. Aktualność nauczania św. Jana Pawła II w 30. rocznicę IV Pielgrzymki do Ojczyzny*, pod red. ks. dr. Radosława Mazura, która ukazała się nakładem wydawnictwa Jedność (Kielce, 2021).